

**Op weg naar een
duurzame kennisinfrastructuur van het
Universitair Kennisnetwerk Ouderenzorg
Nijmegen (UKON)**

Nijmegen, 13 september 2017

samenwerking in zorg en wetenschap

Het Universitair Kennisnetwerk Ouderenzorg Nijmegen (UKON) is een samenwerkingsverband tussen 15 zorgorganisaties en de afdeling Eerstelijngeneeskunde / Ouderengeneeskunde van het Radboudumc en bestaat sinds 2003. Het UKON is een krachtige infrastructuur die fungeert als een extramurale academische werkplaats ouderenzorg. De aangesloten zorgorganisaties zijn verspreid over vier provincies. Het doel van het UKON is het verbeteren van de kwaliteit van leven en de kwaliteit van zorg voor kwetsbare ouderen en chronisch zieken die intensieve zorg en begeleiding nodig hebben door kennis te ontwikkelen (=onderzoek), deze kennis te delen en te vertalen in praktische producten voor deskundigheidsbevordering (=onderwijs en opleiding) en de kennis te implementeren in de zorgpraktijk (=modelpraktijk). Een UKON-bureau fungeert als drijvende kracht van het UKON. Financiering vindt plaats op basis van een contributiesysteem naar omvang van de WLZ-omzet van de samenwerkende organisaties. Elke drie jaar worden er beleidsplannen gemaakt en de samenwerkingsovereenkomst opnieuw getekend.

Om de duurzame versterking van de infrastructuur van het UKON te realiseren worden in het komende jaar de volgende activiteiten uitgevoerd: (1) Het praktijkgerichte onderzoek wordt krachtig gestimuleerd door o.a. het aanstellen van science practitioners (2) de senior-onderzoeker staf wordt uitgebreid met mogelijk een hoogleraar ten einde het wervend vermogen en de wetenschappelijke output van het UKON te vergroten, (3) de samenwerking met opleidings- en onderwijsinstellingen wordt geïntensiveerd, (4) de participatie van de cliënt wordt geborgd, (5) het wetenschappelijk onderzoek door verpleegkundigen en verzorgenden wordt krachtig gestimuleerd, (6) het onderling delen van kennis en leren van elkaar tussen de UKON-organisaties wordt vergroot, (7) de resultaten van praktijkgericht en wetenschappelijk onderzoek worden meer zichtbaar en toegankelijk gemaakt.

Op weg naar een duurzame kennisinfrastructuur van het Universitair Kennisnetwerk Ouderenzorg Nijmegen (UKON)

Hoofdstuk 1: STRUCTUUR EN WERKWIJZE

In dit hoofdstuk beschrijven we de huidige structuur van het UKON, de werkwijze en de stand van zaken, dit alles vanuit het gedachtegoed van het programma Waardigheid en Trots en het Kwaliteitskader Verpleeghuiszorg.^{1 2} In hoofdstuk twee reflecteren we op mogelijke verbeterpunten en beschrijven we wat we het komend jaar willen gaan doen.

Basisstructuur UKON

Het Universitair Kennisnetwerk Ouderenzorg Nijmegen (UKON) is een samenwerkingsverband tussen 15 zorgorganisaties en de afdeling Eerstelijngeneeskunde / Ouderengeneeskunde van het Radboudumc en bestaat sinds 2003. Het UKON is een krachtige infrastructuur die fungeert als een extramurale academische werkplaats ouderenzorg. De aangesloten zorgorganisaties zijn verspreid over vier provincies (zie Tabel 1).

Tabel 1: UKON-zorgorganisaties, verspreid over vier provincies.

Gelderland:

- Attent, Zorg en Behandeling, Arnhem
- De Waalboog, Nijmegen
- Kalorama, Beek-Ubbergen
- Liemerije, Zevenaar
- Zorgcentra De Betuwe, Culemborg
- Zorggroep Maas en Waal, Beneden-Leeuwen
- ZZG zorggroep, Nijmegen

Limburg:

- De Zorggroep, Venlo/Roermond

Noord-Brabant:

- Archipel, Eindhoven
- De Riethorst Stroomland, Geertruidenberg
- De Wever, Tilburg
- Tante Louise, Bergen op Zoom
- Thebe, Breda
- De Zorgboog, Helmond

Zeeland:

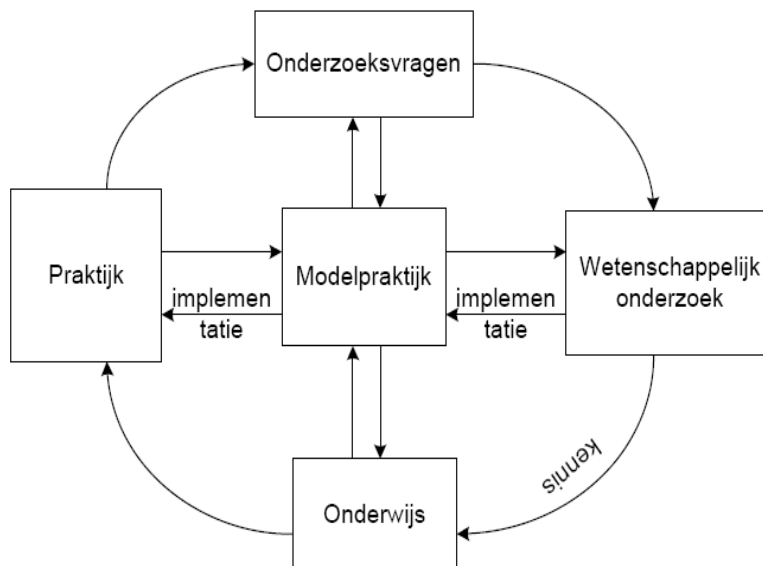
- a) SVRZ (Stichting Voor Regionale Zorgverlening), Zeeland

¹ Ministerie van VWS. Met waardigheid en trots. Liefdevolle zorg voor onze ouderen. Plan van aanpak kwaliteit verpleeghuizen, februari 2015

² Kwaliteitskader Verpleeghuiszorg. Samen leren en verbeteren. Zorginstituut Nederland, Utrecht januari 2017

Doel en ambitie: Samenwerking in zorg en wetenschap

Zoals in het driejarig UKON-beleidsplan 2016-2018 beschreven staat, is het doel van het UKON het verbeteren van de kwaliteit van leven van en de kwaliteit van zorg voor kwetsbare ouderen en chronisch zieken die intensieve zorg en begeleiding nodig hebben. Hieraan werkt het UKON door kennis te ontwikkelen (=onderzoek), deze kennis te delen en te vertalen in praktische producten voor deskundigheidsbevordering (=onderwijs en opleiding) en de kennis te implementeren in de zorgpraktijk (=modelpraktijk).³

Onder modelpraktijk verstaan we zorg verlenen waarbij individuele professionele expertise geïntegreerd wordt met het beste externe bewijsmateriaal dat vanuit systematisch onderzoek beschikbaar is, in combinatie met de voorkeuren, wensen en verwachtingen van de cliënt. Waar de focus binnen het UKON in de eerste jaren vooral lag bij het gezamenlijk opzetten en uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek, is de samenwerking de laatste jaren ook steeds meer gericht op het délen van kennis, expertise, ervaringen, producten en innovaties om zodoende te komen tot verdere verbetering van de kwaliteit van zorg. Dit sluit volledig aan bij het programma Waardigheid en Trots.

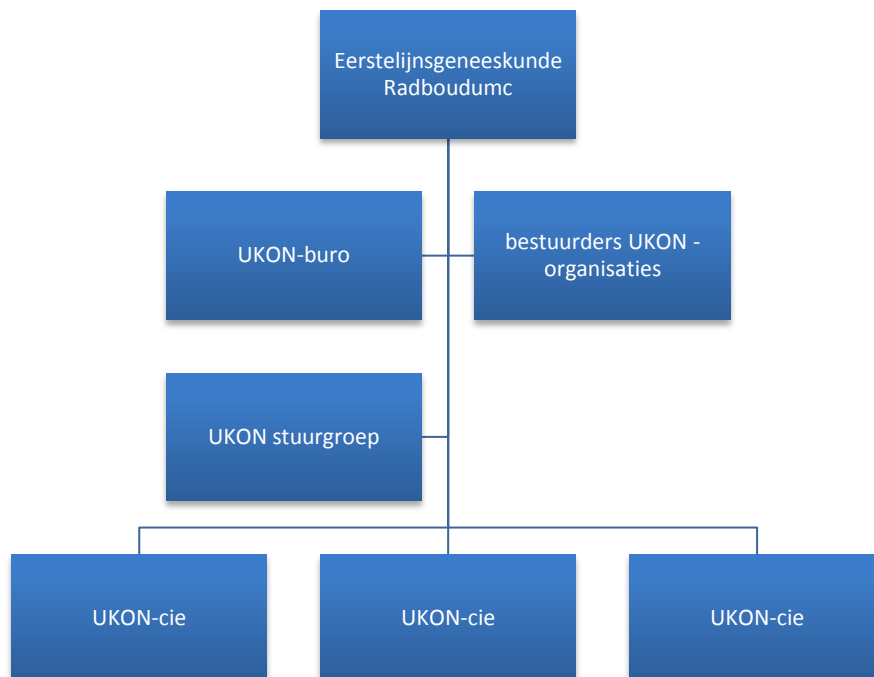
Organisatie, besluitvorming, financiering, borging

Het UKON-bureau fungeert als drijvende kracht van het UKON-netwerk en bestaat uit voorzitter prof. dr. R. Koopmans (specialist ouderengeneeskunde en hoogleraar ouderengeneeskunde, in het bijzonder de langdurige zorg), vice-voorzitter dr. D. Gerritsen

³ <http://www.ukonnetwerk.nl/samenwerking>

(ouderenpsycholoog en universitair hoofddocent mentaal welbevinden van kwetsbare ouderen met complexe zorgvragen), drie coördinatoren/onderzoekers (twee verplegingswetenschappers en een bewegingswetenschapper), een webmaster en een secretaresse. Allen zijn in dienst van het Radboudumc.

Iedere UKON-zorgorganisatie heeft een lokale, multidisciplinair samengestelde, UKON-commissie, die de schakel vormt tussen het UKON-netwerk en de zorgorganisatie (zie organigram). De voorzitters van deze UKON-commissies vormen de UKON-stuurgroep. Jaarlijks zijn er 4 bijeenkomsten met deze stuurgroep en het UKON-bureau in één van de UKON-zorgorganisaties. Daarnaast komen de bestuurders en het UKON-bureau minimaal eenmaal per jaar bijeen in een bestuurdersoverleg. Voor alle organisaties is één van de UKON-coördinatoren contactpersoon. Contactpersonen zijn minimaal tweemaal per jaar aanwezig bij het overleg van de UKON-commissie van de betreffende organisatie. Regelmatig worden werkconferenties georganiseerd om bepaalde thema's verder uit te diepen.

De samenwerking tussen de zorgorganisaties en het Radboudumc is vastgelegd in een overeenkomst die elke drie jaar opnieuw getekend wordt, op basis van driejarige beleidsplannen. Het UKON wordt gefinancierd door middel van een contributiesysteem gebaseerd op de WLZ-omzet en is daarmee afhankelijk van de grootte van de organisatie. Daarnaast dragen de organisaties veel 'in kind' bij, onder andere door de inzet van de leden van de UKON-commissies, deelname aan studies, bezoek aan het UKON-symposium of financiering van promotietrajecten van bij hen werkzame professionals (zogenaamde

buitenpromovendi). De totale financiële bijdrage bedraagt ongeveer €400.000 per jaar. De bestuurders hebben daarnaast aangegeven een UKON-leerstoel Welbevinden te ambiëren.⁴

De leden van het UKON

De 15 zorgorganisaties variëren flink in omvang; gezamenlijk bieden ze zorg aan 37.603 cliënten (intramuraal) en hebben ze 27.542 medewerkers in dienst (cijfers 2015). Als lid van het UKON, verplichten organisaties zich niet alleen om te participeren in wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek, maar ook om bewezen effectieve interventies te implementeren. De afgelopen jaren hebben meerdere organisaties geparticipeerd in het Waardigheid en Trots-onderdeel 'best practice' en een aantal organisaties heeft staatssecretaris van Rijn te gast gehad. Alle organisaties zijn bezig met de thema's persoonsgerichte zorg, shared decision making, wonen & welzijn, veiligheid en veel organisaties zijn bezig met een transitie professionals in de behandelteams en de teams verzorging en verpleging meer verantwoordelijkheid en zelfstandigheid te geven. Alle organisaties doen al jarenlang mee aan wetenschappelijk onderzoek en meer dan de helft van de organisaties biedt een eigen professional de gelegenheid om te promoveren.^{5 6}

Behalve wetenschappelijk onderzoek, vindt er in alle organisaties praktijkgericht onderzoek plaats. De HBO's hanteren deze term en het is onderzoek dat zich kenmerkt door gerichtheid op vraagstukken uit de beroepspraktijk, veelal multidisciplinair van aard en uitgevoerd in samenwerking met de praktijk en het onderwijs.⁷ Hoewel de resultaten door het lokale karakter van de onderzoeksvraag in het algemeen moeilijker te generaliseren zijn dan die van (multicenter) wetenschappelijk onderzoek, levert praktijkgericht onderzoek vaak zinvolle informatie voor de betrokken afdelingen. In alle zorgorganisaties zijn er studenten die vanuit diverse opleidingen onderzoek verrichten, zoals studenten uit het mbo, hbo, academisch onderwijs en (eigen) professionals die vervolgoopleidingen volgen. Vooralsnog worden de resultaten van het onderzoek meestal niet verder verspreid dan het eigen team.

De lokale UKON-commissie heeft o.a. de belangrijke taak onderzoek te beoordelen op kwaliteit en relevantie en of het onderzoek past binnen de speerpunten van de organisatie en haalbaar is. Gedurende de looptijd van het onderzoek, heeft de UKON-commissie ook een rol bij het monitoren van onderzoek en het binnen de organisatie verspreiden van de onderzoeksresultaten. De UKON-commissies conformeren zich aan de Wet medisch-

⁴ Leeropdracht UKON-leerstoel. Titel: Welbevinden van kwetsbare ouderen en chronisch zieken in de langdurige zorg, Nijmegen maart 2017.

⁵ <https://goo.gl/9mBt5g>

⁶ <http://www.ukonnetwerk.nl/studies>

⁷ Advies Werkgroep Kwaliteit van Praktijkgericht Onderzoek en het Lectoraat, Den Haag, 20 januari 2017

wetenschappelijk onderzoek met mensen (WMO) zoals getoetst door CCMO of METC en de Gedragscode Gezondheidsonderzoek ('code Goed Gedrag') die gedragsregels voor het niet-WMO-plichtig onderzoek bevat en daarbij onder andere gericht is op bescherming van de privacy van bewoners.⁸

UKON-zorgorganisaties werken binnen de eigen regio samen met hogescholen en ROC's voor de opleidingen op MBO en HBO niveau, in totaal zijn dat vier hogescholen (Hogeschool Zeeland, Fontys, Avans en Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) en een groot aantal ROC's. In een aantal UKON-organisaties functioneren zogenaamde leerafdelingen of Multidisciplinaire Zorg Innovatie Centra (M-ZIC's). Een M-ZIC is een leeromgeving voor (studenten) verpleegkundigen, verzorgenden én studenten fysiotherapie, logopedie, ergotherapie, diëtetiek en psychologie. Een M-ZIC sluit aan bij de dagelijkse praktijk, waarbij een multidisciplinaire benadering van een vraagstuk meer en meer de standaard wordt. Bij de Wever in Tilburg is er daarnaast ook een Zorginnovatienetwerk. Dit is een leeromgeving voor verpleegkundigen en verzorgenden binnen de keten van extramurale zorg van de Wever. Aan het ZIN is een lecturer practitioner (LP) verbonden. Een LP is een (master opgeleide) verpleegkundige die zowel binnen Fontys Hogeschool Mens en gezondheid (FHMG) als de praktijk werkt. De LP stimuleert de integratie van theorie en praktijk en ondersteunt teamleden in het ontwikkelen van kennis en vaardigheden.

Tot slot zijn de zorgorganisaties sinds november 2016 voor het eerst in een traject om elkaar te visiteren. De visitaties zijn een combinatie tussen intervisie en audit en monden uit in een verbeterplan voor de betreffende organisatie. Bij deze bezoeken zijn bij voorkeur leden van de cliëntenraad aanwezig. De helft van de organisaties heeft inmiddels een visitatie gehad en organisaties zijn tevreden om hun ervaringen, kennis en uitdagingen te delen met elkaar. De visitaties sluiten heel goed aan bij het gedachtegoed van lerende netwerken zoals in het Kwaliteitskader Verpleeghuiszorg vermeld.

Kennisontwikkeling

Het UKON heeft een grote wetenschappelijke output en wervend vermogen en publiceert in toonaangevende tijdschriften.⁹ De speerpunten van het onderzoeksprogramma *neurologische en neurodegeneratieve aandoeningen* van professor Koopmans zijn dementie (met nadruk op probleemgedrag en psychosociale interventies), geestelijke gezondheidszorg, palliatieve zorg en specifieke doelgroepen zoals mensen met dementie op jonge leeftijd, mensen met gerontopsychiatrische zorgvragen en mensen met de ziekte van

⁸ Code gezondheidszorgonderzoek. Federatie van Medisch Wetenschappelijke Verenigingen, Rotterdam 2005

⁹ <http://www.ukonnetwerk.nl/studies>

Parkinson of met niet-aangeboren hersenletsel. Dwars door veel van deze studies heen loopt het onderzoeksprogramma *mentaal welbevinden*, het speerpunt van dr. Gerritsen, met nadruk op verbetering van het welbevinden van kwetsbare ouderen met complexe zorgvragen via interventies waarbij de eigen capaciteiten van de oudere zoveel mogelijk worden ingezet.

Het UKON werkt nauw samen met afdelingen binnen het Radboudumc te weten geriatrie, neurologie, IQ Healthcare, Health Evidence, Anesthesiologie/pijn en palliatieve zorg, het Radboud Alzheimer Centrum en andere onderzoeksinstituten zoals het Trimbos instituut en de Open Universiteit. Met de andere academische netwerken in de ouderenzorg (SANO) wordt inhoudelijk intensief samengewerkt op het gebied van onderzoek, coördinatie en kennisdeling.¹⁰ De hoogleraren betrokken bij de netwerken hebben regulier overleg (tenminste 2x per jaar) waarin onderzoek, landelijke ontwikkelingen en kennisdeling worden besproken. De coördinatoren van ieder netwerk komen minimaal 2x per jaar bijeen om de lopende zaken, werkwijzen en onderzoeksprojecten te bespreken. Zij bereiden tevens de jaarlijkse gezamenlijke wetenschapsdag voor, waarin ieder netwerk de resultaten van actuele onderzoeksprojecten presenteert. De primaire doelgroepen van deze wetenschapsdag zijn professionals, managers, beleidsmedewerkers en directie/bestuurders van ouderenzorgorganisaties. Het voorzitterschap voor deze dag rouleert tussen de netwerken. Er verschijnt 6x per jaar een SANO artikel in het Tijdschrift voor Ouderengeneeskunde (TvO), het vakblad voor specialisten ouderengeneeskunde. Ieder netwerk presenteert hier op een toegankelijke manier de onderzoeksresultaten rondom actuele thematiek. De SANO netwerken kennen ook een actieve samenwerking op landelijk niveau. Vilans vormt hierbij een belangrijke speler voor de landelijke kennisdisseminatie van onderzoeksresultaten. Tijdens het jaarlijkse Waardigheid en Trots symposium (georganiseerd door Vilans) worden presentaties gegeven vanuit de netwerken over werkwijze en bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek. Er is een nauwe relatie met de diverse beroepsverenigingen in de langdurige ouderenzorg, zoals Verenso, V&VN en NIP. Resultaten uit de onderzoeken die binnen het SANO netwerk worden uitgevoerd, worden gebruikt voor het opstellen van professionele richtlijnen, kwaliteitsindicatoren en het nieuwe Kwaliteitskader Verpleeghuiszorg.

Een drietal UKON-organisaties is ook lid van Tranzo. Verder wordt er samengewerkt met het Kenniscentrum Dementie op jonge leeftijd, het kenniscentrum gerontopsychiatrie in de VVT en het expertisenetwerk NAH. Er is samenwerking met onderwijsinstituten zoals de geneeskunde-opleiding, vervolgopleiding tot specialist ouderengeneeskunde (VOSON) en

¹⁰ Samenwerkende academische netwerken ouderenzorg SANO: <http://www.academischeouderenzorg.nl>

vervolgopleiding geriatrieverpleegkunde van het Radboudumc, de HBOV-opleiding en MANP-opleiding van Hogeschool Arnhem Nijmegen en de kenniskring Innovatie in de Care (lidmaatschap) en het ROC Nijmegen.

Kennisdeling

Sinds 2004 organiseert het UKON jaarlijks een multidisciplinair symposium waar onderzoekers, zorgmedewerkers en managers elkaar ontmoeten en van elkaar kunnen leren tijdens workshops en lezingen.¹¹ Medewerkers van UKON-organisaties kunnen het symposium gratis bezoeken waarbij ongeveer de helft van de deelnemers verpleegkundige of verzorgende is. In 2016 zijn de protocollen en zorgprogramma's van de UKON-zorgorganisaties geïnventariseerd, gebundeld en geplaatst op het besloten deel van de UKON-website. Dit is een belangrijke stap om onderling méér kennis te delen en te verspreiden. Kennis delen van en tussen de professionals vindt ook plaats binnen UKON-brede expertteams rondom vier onderwerpen (Geriatrische revalidatie, Implementatie, Delier en Extramurale behandeling). Tot slot, het UKON communiceert met een tweemaandelijks digitale nieuwsbrief, de UKON-website en sociale media (Twitter).

Kennisimplementatie

In het Kwaliteitskader Verpleeghuiszorg wordt de primaire verantwoordelijkheid voor implementatie bij de zorgverleners en hun zorgorganisaties gelegd. Maar binnen het UKON wordt het implementeren zoveel mogelijk aangepakt door ervaringen en kennis te delen, ondersteund vanuit het UKON-bureau. Een aantal studies van het UKON heeft al geresulteerd in praktische producten die op de website beschikbaar zijn.¹² Het gaat hier o.a. om de diagnostiek en behandeling van depressie of probleemgedrag, het stimuleren van een zinvolle dagbesteding bij jonge mensen met een dementie of het voorschrijven van psychofarmaca. Het UKON biedt hier handboeken en trainingen voor zorgprofessionals, een implementatiewijzer, e-learnings en apps ten einde zorgorganisaties te ondersteunen bij de invoering van deze werkwijzen. Het project '*Samenwerken aan de kwaliteit van ouderenzorg: op weg naar implementatie*' dat door VWS is gefinancierd, geeft ook een krachtige impuls aan implementatie en bestaat uit de volgende onderdelen: a) het implementeren van het zorgprogramma Doen bij Depressie met ondersteuning van een *Masterclass Implementeren met beleid* en externe coaching en intervisie met zorgverleners uit verschillende organisaties; b) het werken met expertteams om kennis en expertise tussen de zorgorganisaties uit te

¹¹ <http://www.ukonnetwerk.nl/symposia>

¹² <http://www.ukonnetwerk.nl/zorg>

wisselen, inclusief een cursus Evidence Based Practice (EBP) en c) het faciliteren van buitenpromovendi.

Cliëntparticipatie

Optimale kwaliteit van leven staat centraal in het gedachtegoed van het Kwaliteitskader verpleeghuiszorg en ook binnen de visie van alle UKON-zorgorganisaties. Persoonsgerichte zorg en ondersteuning zijn hierbij belangrijke doelen. In het beleidsplan 2016-2018 is afgesproken dat binnen het UKON de inbreng van de cliënt vergroot gaat worden door cliënten te laten deelnemen aan UKON-commissies, de oprichting van een cliëntenpanel, bestaande uit vertegenwoordigers van cliëntenraden, en het exploreren van de rol van cliënten bij het opzetten en begeleiden van wetenschappelijke studies.

Hoofdstuk 2: PLAN VAN AANPAK 2017-2018

Dit hoofdstuk beschrijft het plan van aanpak waarmee het UKON het komende jaar haar infrastructuur wil versterken. Het is gebaseerd op het UKON beleidsplan 2016-2018 en een reflectie op verbeterpunten.

Inleiding

Het dynamisch ontwikkelproces van samen leren en verbeteren is de rode draad van het Kwaliteitskader Verpleeghuiszorg. Het continu streven om de kwaliteit van leven van de cliënten te verbeteren door de kwaliteit van zorg te verbeteren is het uiteindelijke doel van dit kader (zie hoofdstuk 4), ondersteund door en in samenwerking met onderwijs- en onderzoeksinstituten. Dit vraagt om een lerende netwerkomgeving, waarbij de zorgorganisaties van elkaar leren, samen met het Radboudumc, hogescholen en ROC's. Het versterken van de kennisinfrastructuur kan hieraan bijdragen door de EBP-cyclus continu te doorlopen: het herkennen en formuleren van relevante praktijkvragen, het doen van praktijkgericht en wetenschappelijk onderzoek en het aanwenden van deze kennis in de dagelijkse praktijk van de zorgverleners.¹³ Een structurele financiering voor de kennisinfrastructuur stelt het UKON in staat om samen met haar partners met meer kracht de beste multidisciplinaire zorg te bieden door wetenschappelijk onderzoek, onderwijs en opleiding en door effectieve interventies te implementeren en te borgen, nu en in de toekomst.

¹³ Academisering in de langdurige zorg voor ouderen met een complexe zorgvraag: Structuur voor wetenschappelijk onderbouwde topzorg, juni 2016 SANO

Ontwikkelagenda

Wat is er nodig opdat het UKON dit jaar kan bijdragen aan het dynamische ontwikkelproces in de zorgorganisaties? Het UKON-beleid is al sterk gericht is op het realiseren van een modelpraktijk maar de dynamiek tussen onderzoek en praktijk behoeft verdere verbetering en ontwikkeling op de volgende punten

- a) Stimuleren van praktijkgericht onderzoek.
- b) Verhogen van het wervend vermogen en de wetenschappelijke output.
- c) Vergroten van de samenwerking met opleidings- en onderwijsinstututen.
- d) Borgen van de participatie van de cliënt.
- e) Stimuleren van het wetenschappelijk onderzoek binnen verpleging en verzorging.
- f) Bevorderen van het onderling delen van kennis en leren van elkaar tussen de UKON-organisaties.
- g) Meer zichtbaar en toepasbaar maken van resultaten van praktijkgericht en wetenschappelijk onderzoek.

a) Stimuleren van praktijkgerichte onderzoek

Het UKON kan de kennis over optimale verpleeghuiszorg vergroten door het praktijkgericht onderzoek te stimuleren en meer te gaan monitoren. Zoals eerder beschreven zijn er in alle zorgorganisaties studenten die vanuit diverse opleidingen praktijkgericht onderzoek verrichten, maar er is nu onvoldoende overzicht over de omvang en kwaliteit van dit onderzoek. In 2017 is in de stuurgroep de notitie 'onderzoeker bij het UKON' vastgesteld.¹⁴ Naast aspecten die van belang zijn voor de onderzoekers zijn hierin ook afspraken gemaakt over de rol van de UKON-commissies bij het herkennen van onderzoeksvragen uit de praktijk. Dit dient een vast agendapunt te worden op de vergadering van de commissie. De verwachting is dat dit vragen uit zowel de teams V&V als de behandelteams betreft. Door het stimuleren van het praktijkgerichte onderzoek zal de relatie tussen de zorgorganisatie en de onderwijs- of opleidingsinstelling versterkt worden. Tevens krijgt de lokale UKON-commissie een rol bij het bundelen van deze studies. Dit maakt het lopende praktijkgerichte onderzoek meer zichtbaar evenals de kwaliteit ervan en er kan beoordeeld worden of de resultaten breder verspreid kunnen worden en wellicht zelfs geïmplementeerd in de praktijk. Bij een enkele zorgorganisatie zijn hierin al stappen gezet. De kwaliteit van praktijkgericht onderzoek kan door de zorgorganisaties gestimuleerd worden op basis van de kwaliteitscriteria uit het eerdergenoemde rapport.⁷ Door het zicht op de inhoud en kwaliteit van praktijkgericht

¹⁴ Onderzoeker bij het UKON, Nijmegen maart 2017

onderzoek kan het zijn dat de resultaten uitnodigen tot een grotere studie op een meer wetenschappelijke basis.

Door het aanstellen van een Science Practitioner (SP) bij de UKON-organisaties, wordt de lokale UKON-commissie gefaciliteerd in het verbeteren en stimuleren van praktijkgericht onderzoek. Deze SP fungeert als vliegwiel om in de zorgorganisatie de verbinding tussen praktijk en wetenschap te vergroten. De SP onderhoudt ook nauwe contacten met het UKON-bureau en kan mogelijk ook een deeltijdaanstelling bij het Radboudumc krijgen. De SP is lid van de lokale UKON-commissie en is een master-opgeleide professional die de ambitie heeft onderzoeker te zijn of al gepromoveerd is. Taken:

- Het ophalen van onderzoeksvragen, zowel in teams V&V als in behandelteams;
- Helpen onderzoeksvragen te herkennen en te formuleren;
- Onderzoeksvragen uitzetten en het ondersteunen van zorgprofessionals in het ontwikkelen van wetenschappelijke vaardigheden;
- Het bieden, indien nodig, van aanvullende ondersteuning bij de begeleiding van studenten die praktijkgericht onderzoek doen;
- Het faciliteren van implementatie van resultaten van onderzoek;
- Vraagbaak zijn voor onderzoekers van studies waar organisatie aan deelneemt.

Het UKON biedt opleidingsmogelijkheden aan voor deze SP waar ze afhankelijk van hun competenties gebruik van kunnen maken. Dat betekent dat iedere SP gevraagd wordt een individueel 'training and supervision plan' te maken. Denk hierbij aan een Basiscursus Regelgeving en Organisatie voor Klinisch onderzoekers (BROK®-cursus), cursus 'scientific integrity', statistiek, methodiek kwalitatief onderzoek, de EBP cursus die al door het UKON wordt aangeboden en de masterclasses 'implementatie'.

UKON-organisaties worden uitgenodigd kandidaten voor te dragen en een plan te maken, gebaseerd op de bovengenoemde taken, voor de precieze invulling en inbedding van de SP in de organisatie. Idealiter is deze SP ook als professional werkzaam in de praktijk.

b) Verhogen van het wervend vermogen en de wetenschappelijke output.

Het doel is dat de komende jaren het wervend vermogen en de wetenschappelijk output van het UKON toenemen en dat er dus meer wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd wordt. Dit betreft onderzoek dat in (inter)nationale competitie is verworven en onderzoek op uitnodiging van subsidiegevers zoals ZonMw of VWS. Het streven is dat er meer promotieonderzoek plaatsvindt en dat ook het aantal promovendi uit de zorgorganisaties toeneemt. Daartoe is een uitbreiding van de wetenschappelijke staf noodzakelijk van zowel hoogleraren als senior-

onderzoekers. De leerstoel van prof. Koopmans wordt nu door de afdeling Eerstelijngeneeskunde gefinancierd, en biedt ruimte voor een beperkte uitbreiding met UKON-middelen. De eerdergenoemde beoogde UKON-leerstoel gaat ook een krachtige stimulans geven aan het wervend vermogen en de wetenschappelijk output.⁴ Het verzoek tot instellen van een UKON-leerstoel met de voorlopige leeropdracht: *‘Welbevinden van kwetsbare ouderen en chronisch zieken in de langdurige zorg is’* neergelegd bij de decaan van het Radboudumc. Deze leerstoel zal zich richten op het welbevinden van kwetsbare mensen en de manieren waarop zij in staat zijn om welbevinden te verwerven en te behouden, ondanks beperkingen en verliezen. Daarmee is deze leerstoel complementair aan de leeropdracht van Prof. Koopmans. Een leerstoel gefinancierd door het UKON past overigens naadloos binnen de strategie van het Radboudumc dat zich veel meer als universitair medisch *netwerk* wil profileren. De verwachting is dat benoemingsprocedure nog in 2017 in gang wordt gezet. Structurele samenwerking met andere hoogleraren is eveneens noodzakelijk om de focus van de onderzoeksvragen te kunnen verbreden en multidisciplinariteit te bestendigen. Een vorm voor deze structurele samenwerking moet in het komende jaar verkend worden, met name met de hoogleraren Verplegingswetenschap en Paramedische wetenschappen.

Om promoties te kunnen begeleiden en (inter)nationale subsidies te verwerven, wordt het komende jaar de senior-onderzoeker staf verder uitgebreid. De ambitie is om een interprofessioneel team van senior-onderzoekers te gaan vormen, een team waarin veel van de in de ouderenzorg werkzame disciplines vertegenwoordigd zijn. Deze senior-onderzoekers kunnen ook als SP gedetacheerd worden naar een van de zorgorganisaties. De senior-onderzoeker ontwikkelt een eigen onderzoeksprogramma en is een gepromoveerde professional die, eventueel in een leertraject, onderzoeksaanvragen schrijft en indien geworven, deze projecten leidt en junior-onderzoekers begeleidt. Belangrijk daarbij is dat de senior-onderzoekers nieuwe onderzoeksmethoden ontwikkelen en/of toepassen die passen bij de complexiteit van de langdurige- en ouderenzorg en de specifieke context.^{15 16}

¹⁷De senioronderzoekers zijn lid van de wetenschappelijk staf van het UKON.

c) [Vergroten van de samenwerking met opleidings- en onderwijsinstututen.](#)

¹⁵ Passend onderzoek effectiviteit langdurige zorg. Zorginstituut Nederland, Utrecht december 2016

¹⁶ Zonder context geen bewijs. Ober de illusie van evidence-based practice in de Zorg. Raad voor de Volksgezondheid en samenleving, Den Haag 2017

¹⁷ Olde-Rikkert MGM. Context en bewijs gaan prima samen, Medisch Contact 2017.

De herziene toelatingscriteria van het UKON stellen dat de organisatie (1) een erkenning als opleidingsinrichting voor de vervolgopleiding tot specialist ouderengeneeskunde heeft, (2) opleidingen verzorgt voor V&V, paramedici en de opleiding tot GZ-psycholoog en (3) kan aantonen dat er concrete activiteiten plaatsvinden om het levenslang leren te bevorderen, bijvoorbeeld blijkend uit een afdeling opleiding, een 'academie' of andere vorm die samenwerkt met ROC- en HBO-opleidingen en interne bij- en nascholingen organiseert.¹⁸ Zoals eerder in de visie aangegeven zijn onderwijs en opleiding een cruciaal onderdeel van de infrastructuur van het UKON. Door de onder punt a. genoemde stimulering van het praktijkgerichte onderzoek, zal de samenwerking met de opleidings- en onderwijsinstututen verder vergroot worden. De SP kan hierbij een belangrijke rol vervullen. Tevens zal door verbeterplannen voortkomend uit de visitaties een verdere impuls gegeven worden aan deze samenwerking. De instellingen die al een leerafdeling of ZIC hebben, zijn hierin overigens al verder gevorderd, met name wat betreft de samenwerking met HBO en ROC.

Om de samenwerkingsmogelijkheden met diverse hogescholen en ROC's verder te verkennen zal in het komende jaar een invitationale conference gehouden worden met de lectoren van de betreffende Hogescholen en ROC's, waarin het delen van ervaringen, de samenwerking en de ontwikkeling van beleid en gezamenlijk (praktijkgericht) onderzoek aan bod zullen komen.

d) **Borgen van de participatie van de cliënt.**

Conform het beleidsplan 2016-2018 wordt in het komende jaar een impuls gegeven aan de positie van cliënten binnen de lokale UKON-commissies en het UKON als netwerk.

e) **Stimuleren van het wetenschappelijk onderzoek binnen verpleging en verzorging.**

Speciale aandacht is er voor kennisontwikkeling van de verpleegkundige beroepsgroep. In het verpleeghuis is 80% van de medewerkers verzorgende of verpleegkundige maar binnen het UKON vindt er slechts op bescheiden schaal promotieonderzoek plaats door een verplegingswetenschapper of verpleegkundig specialist. UKON-organisaties worden uitgenodigd om de verpleegkundige discipline steviger in de organisatie te positioneren en om verpleegkundigen de kans te bieden te promoveren als buitenpromovendus. Twee coördinatoren van het UKON zijn gepromoveerde verplegingswetenschappers en zij gaan het komend jaar, in samenwerking met de hoogleraar verplegingswetenschap van het Radboudumc en de lectoren van expertisecentrum Duurzame Zorg van de Hogeschool Arnhem Nijmegen, de mogelijkheden verkennen een verdere impuls te geven aan het

¹⁸ Toelatingscriteria van het UKON. Nijmegen, juni 2017

verplegingswetenschappelijk onderzoek. Op termijn zijn er mogelijkheden een derde gepromoveerde verpleegkundige als senior-onderzoeker aan te stellen bij het UKON. Haar promotie-onderwerp taakherschikking in de ouderenzorg en het toepassen van evidence based practice (EBP) sluit naadloos aan bij het Kwaliteitskader Verpleeghuiszorg waarin gekomen moet worden tot een optimale skills-mix ook in de medisch-verpleegkundige as.

f) **Bevorderen van het onderling delen van kennis en leren van elkaar tussen de UKON-organisaties.**

De reeds bestaande expertteams delier, geriatrie revalidatie en implementatie gaan door met hun activiteiten. Verder zullen het komende half jaar alle UKON-organisaties gevisiteerd zijn. Dan zal de balans opgemaakt worden en beleid geformuleerd hoe dit instrument verder ingezet kan worden om de doelstelling van het UKON te bereiken de kwaliteit van zorg te verbeteren. Immers in het beleidsplan 2016-2016 is vastgelegd dat het UKON zich gaat ontwikkelen tot een netwerk dat ondernemend gaat samenwerken.¹⁹ Dat betekent dat de samenwerking meer gericht is op echt delen (van kennis en ‘zorgproducten’), innovatie of vernieuwen. In het bestuurdersoverleg van 2017 is tevens afgesproken dat we het UKON zien als een lerend netwerk zoals bedoeld in het kwaliteitskader.

g) **Resultaten van praktijkgericht en wetenschappelijk onderzoek moeten meer zichtbaar en toegankelijk gemaakt worden voor toepassing.**

Naast het UKON-symposium en de in hoofdstuk 1 genoemde activiteiten, wordt het komende jaar een belangrijke impuls gegeven aan de disseminatie en het toegankelijk maken van kennis en producten. Dit betreft zowel het verspreiden van de kennis binnen de zorgorganisaties als tussen de zorgorganisaties, als ook de verspreiding van kennis naar SANO-partners en overige zorginstellingen in Nederland. Om dit te realiseren wordt een kennis- en communicatie-adviseur aangesteld, die tevens expertise heeft in het maken en vormgeven van producten, zoals kennisclips, e-learningmodules, infographics, etc. Daarnaast zal de website aangepast worden om de genoemde doelstellingen te realiseren. Ook zal onderzocht worden hoe de kennispleinen van Vilans gebruikt kunnen worden voor de verdere disseminatie.

Hoofdstuk 3: Plan van aanpak 2019-2023

¹⁹ Kaats, E. en W. Opeij. Leren samenwerken tussen organisaties. Deventer 2012.

De beleidsperiode 2019-2023 zal in het teken staan van verdere opschaling van de in het huidige plan van aanpak genoemde versterking van de infrastructuur. Dat betekent dat er in alle 15 UKON-organisaties een SP werkzaam zal zijn of een senior-onderzoeker die SP-taken heeft. De senior-onderzoeker staf is verder uitgebreid, ook door toename van het wervend vermogen. Elke onderzoeker zal toekomstgerichte jaargesprekken krijgen om de ambitie, maar ook geschiktheid te bespreken zich tot senior-onderzoeker te ontwikkelen. Daarbij worden de onderzoekers gestimuleerd om ook in de praktijk van een van de UKON-organisaties te gaan werken en daarmee de eerdere beschreven verbinding tussen wetenschap en praktijk vorm te geven. Ook zullen er in toenemende mate praktische producten landelijk beschikbaar komen die in de praktijk geïmplementeerd kunnen worden. Verder zal het UKON in deze beleidsperiode exploreren of zich binnen de zorgorganisaties een locatie kan ontwikkelen tot academisch zorg- en behandelcentrum waar de drie academische taken ten volle worden uitgevoerd.²⁰ Verschillende organisaties hebben al meer gespecialiseerde locaties die zich kenniscentrum of specialistisch centrum noemen. Mogelijk kan een dergelijke structuur werken als een vliegwiel voor het realiseren van de doelen van het UKON in alle locaties van de UKON-organisaties. Daarnaast gaat het UKON werken aan de ontwikkeling en realisatie van 'de UKON-identiteit', waarbij het te ontwikkelen wetenschappelijke en innovatieve UKON-klimaat in een zorgorganisatie een belangrijk onderdeel is van diens identiteit en van de professionals die er werken, en waarbij cliënten expliciet kiezen voor een organisatie met deze specifieke identiteit. Om deze zaken verder te ontwikkelen wordt er in het najaar een werkconferentie georganiseerd.

Hoofdstuk 4: Opbrengsten

a) Stimuleren van praktijkgericht onderzoek.

De lokale ukon-commissies hebben een overzicht van het praktijkgericht onderzoek in de eigen organisatie. Er zijn 7 SP's aangesteld die ingebed zijn in de organisatie volgens een vooraf geschreven plan. Ook hebben zij een individueel 'training and supervision'-plan geschreven.

b) Verhogen van het wervend vermogen en de wetenschappelijke output.

Het team van de wetenschappelijk staf is uitgebreid met (senior-) onderzoekers die een eigen onderzoeksprogramma gaan opbouwen. Tevens is de UKON-hoogleraar Welbevinden benoemd en aangesteld.

c) Vergroten van de samenwerking met opleidings- en onderwijsinstututen.

²⁰ Op weg naar nieuwe UKON criteria. Nijmegen, maart 2015

Er heeft een invitational conference plaatsgevonden met de samenwerkende hogescholen, ROC's en opleidingsinstituten.

- d) Borgen van de participatie van de cliënt.

Over een jaar is bij meer dan de helft van de lokale UKON-commissies de positie van cliënten geborgd.

- e) Stimuleren van het wetenschappelijk onderzoek binnen verpleging en verzorging.

Er is in samenwerking met de hoogleraar verplegingswetenschap en het expertisecentrum Duurzame Zorg van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen een visie ontwikkeld over hoe er een sterke stimulans aan het verpleegkundig onderzoek gegeven kan worden.

- f) Bevorderen van het onderling delen van kennis en leren van elkaar tussen de UKON-organisaties.

De expertteams delier en geriatrische revalidatie hebben praktisch bruikbare producten opgeleverd die bruikbaar zijn voor de praktijk en geïmplementeerd kunnen worden. Het expertteam implementatie heeft in nauwe samenwerking met de science-practitioners een praktisch bruikbaar product ontwikkeld (bijvoorbeeld herziening van de implementiewijzer van 'doen bij depressie').

Er heeft een evaluatie plaatsgevonden van alle visitaties en er is beleid ontwikkeld hoe het systeem van visitatie verder ingezet kan worden om tot kwaliteitsverbetering te komen.

- g) Meer zichtbaar en toepasbaar maken van resultaten van praktijkgericht en wetenschappelijk onderzoek.

- h) De communicatie en disseminatie van kennis en producten zijn verbeterd mede ook door het aanpassen van de website en de activiteiten van de communicatie-medewerker. De samenwerkingsmogelijkheden met Vilans betreffende de verspreiding van UKON producten en kennis zijn onderzocht en zo mogelijk al geformaliseerd. Het jaarlijkse UKON-symposium heeft plaatsgevonden waaraan meer dan 50% verzorgenden hebben deelgenomen.